

Almengyldighed i ugens nytte- og bytteværdier (Uge 14 2011)

Mere eller mindre kommercielt

Denne uges kommentar er, lige som de forudgående og dem der måtte komme, sat i verden ud fra intentionen om at reflektere over nogle konkrete begivenheder ved at projicere dem op mod uvisheden, om det der måtte komme.

Opmærksomheden, som den viser sig i massemediernes selektive gengivelser af ugens begivenheder, såvel som den befinder sig på det enkelte individs eget psykiske plan, bygger sig hele tiden op om forsøgene på at bevare etablerede forventningsstrukturer til fremtiden med forsøgene på at indskrive hændelserne i en ramme af fortrolighed¹.

Kommentaren her bekræfter denne almene tilbøjelighed med sit forsøg på at bekræfte en ganske bestemt ramme af fortrolighed med en/sin verden.

Kommercielle massemedier

For de mere kommercielle massemedier drejer det sig også om at forudsige morgendagens begivenheder, nyhedsværdien af i morgen med dagens publikationer.

Her er det ikke så afgørende om;

- begivenhederne er italesatte af medierne selv på egne forudsætninger, eller om de er beskrevet objektivt,
- begivenhederne er formet af medierne selv eller afsløret i sig selv,
- begivenhederne er opfundet eller opdaget.

Det afgørende for massemediernes er deres succesrate med hensyn til det at foregribe mediebrugerens opmærksomhed, dvs. det at kunne bekræfte mediebrugeren i dennes behov for at se mediets budskab som udtryk for "det der er at vide om det, der sker i dag og i morgen."

¹ Der er tale om et grundvilkår, om det som Martin Heidegger beskriver som værensstrukturen i "Sein und Zeit" fra 1927. Tidsligheden i det han kalder "sorge-strukturen" virker på en gang både ekstremt banal og filosofisk højtravende/overflødig at fokusere på.

Billedet på aktualitet og nyhedsværdi er lige så godt som nyheden i sig selv, så længe det fanger brugerens opmærksomhed; grundlaget for kommerciel succes.

Massemedierne lever således også af at skabe, genskabe og formidle de nyheder, hvis nyhedsværdi af i dag der skaber forudsætningen for morgendagens nyhedsværdier. Meddelelsen med den største almene nyhedsværdi, der bringes i dag, er karakteriseret ved at være almen viden i morgen, død som nyhed, men så meget mere afgørende for hvad der kan danne nyhedsværdi i morgen. Nyhedsværdien er dømt til at forsvinde lige så hurtigt, som den når ud, ved at forme opmærksomheden, dvs. forudsætningerne for den opmærksomhed der præger brugerens selektive fokusering på morgendagens budskaber².

Summen af dagens formidlinger bidrager til det kvalificerende men yderst labile vidensgrundlag, der bestemmer, hvad der kan siges og skrives i morgen, det som alle medierne er dømt til at kæmpe med hinanden om at foregribe med dagens udgave. Det handler om mediebrugerens forventninger, viden, det der former og danner en stor del af den semantiske struktur, som det moderne samfund og menneskes kognitive kapacitet hviler i. Det handler i høj grad om realitetens italesættelse såvel som italesættelsens realitet. Italesættelsens realitet falder i den grad som en afgørende side af det moderne samfunds virkelighed.

Italesættelsens realitet falder i den grad som en afgørende side af det moderne samfunds virkelighed

Hvordan kvalificeres denne realitet realistisk? Hvordan kvalificeres en beskrivelse som mere sand end en anden? Der er ingen tvivl om, at erfaringen falder betinget af de kognitive systemers aktuelle konstituering. Det gælder os som individer, der hele tiden er grebet af og omfattet af vore konkrete dispositioner, den stemning vi befinder os i, det vi kommer fra, det vi er på vej imod, dvs. af den individuelt formede forventning og fortrolighed, som vi lader fremtiden og dens fortid falde i.

² Heidegger skelner mellem "snak" og den mere eksistentielle forståelse, dvs. mellem den lettere nysgerrige form for botaniseren i det der er at se og høre, og så den mere afgørende forståelse for de mulighedsbetingelser, der hele tiden afslører sig i den kognitive opmærksomheds manifeste opspændthed mellem forventningerne, frygten og angsten gående mod fremtiden med dens fortid.

Mediernes budskaber falder i de strukturer, som bærer betydningerne i de materielle tegn. Meningen er det, der gør at strømmen af signaler ikke kun er støj, at de opleves som formidlere af budskaber. Iagttagelsesformer, distinktioner mellem sand og falsk, mellem ret og uret, profitabel og mindre profitabel, moralsk agtværdig og forkastelig, god og ond, os og de andre, højre og venstre, socialkammerater og liberale, grønne og sorte, hvid økonomi og sort økonomi, naturlig udvikling og unaturlig udvikling, osv. er eksempler på kommunikationens og de psykiske systemers semantiske grundstrukturer, de distinktioner der performativt gør de muligt for os at se det identiske, som indikeret til forskel for andet, det sande til forskel for det falske, retten til forskel for uretten, profitten til forskel for den økonomiske ruin, den moralske respekt til forskel for det forkastelige, det onde til forskel for det gode, os selv til forskel fra tilkommerne, pengeøkonomien til forskel for det uformelle stofskifte, den naturlige udvikling til forskel fra den unaturlige og unødvendige sociale og psykiske selvdestruktion.

Disse semantiske strukturer, iagttagelsesformer, præger og former opmærksomheden, skaber og konstituerer forudsætningen for overhovedet at kunne indikere noget som helst som genstand for opmærksomheden. Semantikken – med dens strukturer, de kognitive systemers, psykiske såvel som sociale – er yderst vigtig at få fat i, når man som sociolog, filosof og ordinær iagttagere der forsøger på at arbejde med den sociale realitets selviscenesættelse, selviscenesættelsens realitet.

Det alment forpligtende eller bare alment

Distinktionen mellem ideologi og videnskab f.eks. har allerede en lang og kompliceret historie bag sig. Den kommer mere eller mindre eksplicit til udtryk i enhver debat, i ethvert manifest forsøg på at formulere en påstand.

En almen påstand: ”I bestræbelsen på at underkende en betragtnings gyldighed ved at henvise den til det falske, insisteres der performativt på det sande”.

Kan det være anderledes? Hvad betyder det, hvis en argumentation, der forsøger at falsificere en påstand, ikke performativt stiller sig på det sandes side?

Problemstillingen er principiel, sådan som den konkret står formuleret her. Det handler ikke kun om kvalificeringen af, hvad der er sandt i videnskabelig forstand f.eks., men om selve intentionen, som den ligger i iagttagelsen. Den vil gerne bekræfte en forventningsstruktur, der rækker ud over øjeblikket.

Forleden spurgte jeg min søn om, hvor verden begynder og slutter. "Over alt" svarede han et splitsekund efter, imens han sad i sofaen og så fjernsyn. Det var 3 dage før han fyldte 8. år.

Semantikken er strukturen, det bærende bag erfaringerne, de kognitive processer, vil en sociolog eller en psykolog sige. At se det, der konstituerer det sete som set, det handler om psykisk og social selvrefleksion, om det at kunne se de semantiske strukturer bag og i iagttagelserne på socialt og psykisk plan.

På det principielle plan kan det siges, at det almene er dømt til at manifestere sig konkret³. Der er tale om to sider af det samme, det samme er forskelligt. Man kan også sige, at strukturerne bag opmærksomheden, dvs. det der intentionelt forsøger at overleve ud over øjeblikket, virker bag om ryggen på os, når vi konkret forsøger på at afgøre, hvad der har reel nyhedsværdi for os, og hvad der ikke har nyhedsværdi. Jeg plejer at tale om det store dyr i åbenbaringen, for lige som at gøre opmærksom på det fremmede og skræmmende i denne refleksions bevægelse.

Det diaboliske

Jeg så en gang "Den lille djævel", personificeret ved Roberto Benigni, opdage, at han havde noget, der minder om en vaske ægte brandslange mellem benene. Sådan en er der brug for! Et mere sandt billede på succes og evnen til at feje ud efter 200 års mislykket vækstfilosofi.

<http://www.google.dk/#hl=da&biw=1579&bih=691&q=ideologiske+slatpisse-re+fantompisser&aq=f&aqi=&aql=&oq=ideologiske+slatpissere+fantompisser&fp=73a21627ac24309a>

Vi er på mange måder yderst konservative i vor indfaldsvinkel til forståelsen af os selv og verden omkring os. Derfor ser vi ikke os selv og det farlige i den måde vi orienterer os på. Og sagen er, at de kommercielle medier de lever af at bekræfte de mere konservative semantiske

³ Man kan her indlede en metafysisk diskussion. Spørgsmålet er nemlig om det er verden der forandres, eller om det er tiden der går. Men den lader i ligge.

strukturer med deres jagt på og produktion af nyheder, netop fordi det er selve kernen i den type forudsigelser, man hele tiden bestræber sig på at leve op til med sine selvopfyldende profetier.

De kommercielle succeskriterier, som de præger de kommercielle mediers performance, går i hak med den teknologiske rationalitet. Medierne fører i øjeblikket en stærkt ideologiseret diskussion om a-kraft. Fukushima-katastrofen har afstedkommet denne diskussion. Netop som nogle – der havde indset noget af omfanget i problematikken omkring global opvarmning – havde fået øje på a-kraften som en del af løsningen på problemet, så får vi denne katastrofe. Tilhængerne af a-kraft fokuserer på at modstanderne af a-kraft overdriver strålingsfarerne og modstanderne fokuserer på tilhængerens underdrivelser. Men begge parter i den ideologiske konflikt ser teknikken som en mere eller mindre risikabel løsning på et problem. De fleste husker dog at glemme, eller glemmer simpelt hen, at grunden til, at menneskeheden har så travlt med at finde løsninger, er dens egen ekstremt snævre form for økonomisk rationalitet.

Dyret i åbenbaringen er det sociale, det moderne menneske. Problemet handler om, at det moderne menneske er blevet sin egen største trussel og at de konservative og selvkonserverende iagttagelsesformer nægter dyret i åbenbaringen at få øje på sig selv.

Global opvarmning, forurening, forsvindende biodiversitet, mangel på rent miljø og vand osv. er resultatet af den moderne kommercielle succes. Men hvad gør mennesket så? Jo, det forsøger på at forsikre sig mod sig selv med teknik! Som om teknikken ikke er problemet.

<http://www.information.dk/264640>

http://einestages.spiegel.de/static/topicalbumbackground/22529/total_verstrahlt.html

http://www.elpais.com/articulo/internacional/Tepco/tomo/medidas/suficientes/evitar/accidente/Fukushima/OIEA/elpepuint/20110404elpepuint_5/Tes

Forudsætningen for at det usikre kan forsikre mod sig selv, er at usikkerheden er afskaffet!

A-kraften kan ikke reduceres ensidigt til løsningen, heller ikke kun til problemet. Men problemet, og det rammer ensidigt a-krafttilhængerne,

er, at teknikken ikke er nogen forsikring mod den trussel, som det moderne samfund udgør for sig selv. For teknikken er selv det sociale. Den rene teknik er i virkeligheden dyret i åbenbaringen, dets projicering af sig selv, et skabt billede på en forsikring mod sig selv, sig selv som sin egen største trussel (siger den lille djævel, som hverken er ensidigt god eller ond, men noget tredje, noget der ser forskellen, uden at forfalde til den).

Teknikken virker ikke uden det sociale. Det sociale er teknikken, lige så meget som teknikken er det sociale. Og svigter det ene, dvs. det, som vi pr. definition ved er aldeles usikkert, nemlig mennesket, den menneskelige natur, det sociale, ja så svigter teknikken også, for teknikken virker simpelt hen ikke uden det sociale, mennesket, naturen. Så forudsætningen for at det usikre kan finde forsikringen mod sig selv i teknikken, ja den er det usikre.

Mennesket og naturen har vist sig at være for upålidelig til på funktionel og hensigtsmæssig vis at omgås a-kraft. Først den dag, hvor mennesket kan forudsige sin egen nære og lidt fjernere fremtid, dvs. når det er sikker på den fremtid, som det forsøger på at komme på højde med, bl.a. i kraft af sin tekniske rationalitet, ja så kan det referere til sig selv, som det, der er godt nok til at betjene sig af teknikken. Men der er mennesket slet ikke endnu. Det kan endda principielt siges, dvs. på alment forpligtende plan, at forudsætningen for, at komme der til, skulle være den, at vi allerede var ankommet til fremtiden! Og undskyld, men så vidt jeg ved, så ankommer vi alle sammen hele tiden samtidigt til den samme nære fremtid, hverken før eller efter noget som helst andet.

I den stort anlagte italesættelse er man så fokuseret på at bidrage til og overleve i økonomisk forstand, at man heller ikke kan se selve den økonomiske rationalitet som problemet, dvs. de semantiske strukturer, der determinerer det moderne menneskes opmærksomhed bag om ryggen så at sige, som det store dyr i åbenbaringen⁴.

⁴ I min bog "Realitetens konflikt versus konflikten realitet" cirkler jeg hele tiden omkring distinktionen mellem det der kan ses i kraft af en bestemt kognitiv praksis, og det der ikke kan ses, mellem det der lever ved den interne symbolik, og det der kan indikeres som ekskluderet i forhold til denne praksis. Det diabolske er således det fremmede, hvor symbolikken omfatter alt hvad der lever semantisk ved et kognitivt systems performance med dets iagttagelsesformer, strukturer og deri funderede indikationsværdier.

Man har i stor stil fortrængt evnen til at se sig selv, og evnen til at leve i det hele taget, med evnen til at overleve i snæver økonomisk forstand, hvorfor man har forbudt sig selv at se den økonomiske rationalitet med de ekstremt fattige økonomiske bytteværdier, markedsværdierne med deres fattige semantik, der dikterer det moderne menneske, hvad det kan se, og især hvad det ikke kan se⁵.

Det moderne menneske har fortrængt evnen til at leve med evnen til at gøre sig nyttig og produktiv i økonomisk forstand. De nominelle pengeværdier, markedets ekstremt kvalitetsforladte og abstrakte bytteværdier, er trådt i stedet for evnen til at se de mere kvalitative og fysiske forskelle, der følger af selv samme patetiske form for økonomisk aktivitet. Man bestræber sig på at få råd til at løse de problemer, der skyldes økonomisk vækst, og man nægter at se kvaliteten i det liv for sig, der centrerer sig om jagten på de økonomiske bytteværdier.

Der er grund til at tvivle på, om vi endnu er i live. Vi håber f.eks. derfor på at finde liv andre steder i universet, også selv om vi ikke engang har et livskriterium at søge efter her hos os selv. Det kan godt være, at vi har et døds-kriterium, men det er vel snarere indført af økonomiske årsager, af sundhedsindustrien i samarbejde med de fortrinsvis kristne etiske komiteer, for at give sig selv et argument for at indføre det skæringspunkt, hvorefter man kan begynde at tage genbrugs-materialer ud af os mere eller mindre egnede til overlevelse eller genbrug.

En ideologisk slatpisser (blandt andre)

Kulturminister Per Stig Møller (K) er en typisk ideologisk slatpisser, konservativ essensmystiker og markedsromantiker, ude af stand til at se sig selv, og derfor glad for, at selskabet Berlingske People A/S endelig får tilladelsen til at lave den nye landsdækkende radiokanal, som får navnet Radio 24syv.

<http://www.information.dk/telegram/264680>

⁵ Det handler altså om semantik, om det forhold at semantikken går forud for det ontologiske, altså om spørgsmålet om hvad der er, for semantikken bestemmer (som en del af det der er) hvordan de ontologiske spørgsmål stiller og besvarer sig, om end det alt sammen må antages at foregå i en verden, der er stor nok til at indeholde det hele, hvorfor det på ingen måde er tilfældigt hvad der sker, selv om vi sætter semantikken før ontologien!

Jeg har forsøgt at indføre en distinktion mellem det, jeg kalder ideologiske slatpissere og ideologiske fantompissere: Slatpisseren agerer blindt i overensstemmelse med de allerede etablerede ideologiske positioner, (konservative, selvkonserverende kognitive forudsætninger) hvorimod den ideologiske fantompisser har fat i det skabende princip, dvs. kilden til evig uro, det skabende, f.eks. de strukturer af ideologisk art, som bestemmer bag om ryggen på slatpisseren, når denne tror at have forstået verden, sådan som verden tårner sig op for slatpisseren med dennes egne kognitive udkast. Jeg har mange steder og gennem flere år forsøgt at etablere denne distinktion, hvor det med al tydelighed fremgår, at min sympati ligger hos det diabolske sat op over for det symbolske, hos det store dyr i åbenbaringen, der er sin egen evigt undvigende og udfordrende realitet. Hvis jeg i min tilbedelse er forfalden til en form for essensmystik, ja så er det her, her hvor jeg ser det diabolske som mere end det onde, som paradokset, dyret der skaber sig selv i forsøget på at blive færdig med sig selv, og som derfor aldrig kommer frem til den uforanderlige oprindelse, som kunne give sikkerheden i erkendelsen.

jeg mener bl.a. som udgangspunkt, at man kan måle lødigheden af en selvbeskrivelse på evnen til at medreflektere egne konstituerende paradokser og udgangspunkter, dvs. på evnen til at indskrive sig selv i en kontekst f.eks., eller evnen til at fokusere på dogmatiske udgangspunkter ud fra andre udgangspunkter osv., hvilket almindelige ideologiske slatpissere ikke forstår meget af, hvorfor jeg polemisk, og selvironisk kalder mig selv for ideologisk fantompisser!

Når Per Stig Møller har fået sin Radio Møller, dvs. når det her er lykkedes ham at kaste op mod 800 millioner danske skattekroner i nakken på Tante Berlingeren, så beviser det, at han er parat til at begå vold imod sine liberale idealer for at forsvare dem. For med hans held med at give statshjælp til dette i forvejen ekstremt ideologiske liberale medie, der i den grad bruger sine markeds kræfter og statsmidler til at beskrive markedet som løsningen på alle problemerne, så viser han med al mulig tydelighed, at han godt ved, at markedet ikke kan stå selv. Paradokset er så påfaldende, at man kun kan sige: "ikke flere øller til den Møller".

Møller nærmer sig landbrugets form for kognitiv performance; erhvervet med den største koncentration af erklærede liberalister, hvor

hver landmand gennemsnitligt modtager 400 000 kr. i direkte og indirekte former for offentlige subsidier.

Et moderne samfunds selvbeskrivelse kan måle sin lødighed på evnen til at se og omgå paradokserne. Evnen til at beskrive og se sig selv kan nok ikke forflygtiges mere effektivt, end med det vi se i markedets og demokratiets uforpligtende kognitive adfærd. Hvor sandheden og beskrivelsen overlades til markedet, og hvor markedet, med dets mangfoldighed af ideologiske slatpissere og misforståede demokrater, har mulighed for at skalte og valte med sandheden om dem selv og alt andet, der går enhver forpligtende beskrivelse under for ugens abstrakte bytteværdi. Lad det være budskabet herfra om ugen der gik. Og lad os se, om ikke det samme budskab sniger sig ind i ugen der kommer.

Mvh. Steen, Odense d. 09-04-2011